

Socialmedicinsk tidskrifts redaktörer under 100 år

Urban Janlert, Bo J. A. Haglund

Urban Janlert, professor emeritus i folkhälsovetenskap med inriktning mot samhällsmedicin,
Institutionen för epidemiologi och global hälsa, Umeå universitet.

E-post: urban.janlert@umu.se. ORCID: 0000-0002-1773-6896

Bo J. A. Haglund, professor emeritus i socialmedicin, speciellt hälsofrämjande arbete.

Institutionen för global folkhälsa, Karolinska Institutet. E-post: bjahag@gmail.com

Artikeln ger en kort biografi över de tio redaktörer som haft ansvaret för Socialmedicinsk tidskrift (SMT) under perioden 1924—2024. Sammanställningen baseras på ett flertal källor. Förutom texter i SMT har vi använt Svensk läkarehistoria (fjärde följd), tidningsartiklar (Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet), Wikipedia och texter som vi funnit genom sökning på Google.

This article gives a short biography of the ten editors who have had the responsibility for Socialmedicinsk tidskrift (SMT) during the period 1924—2024. The compilation is based on several sources. Besides texts in SMT, Svensk läkarehistoria (fourth series), newspaper articles (Dagens Nyheter and Svenska Dagbladet), Wikipedia and texts found through search in Google.

Socialmedicinsk tidskrift har sedan 1924 varit ett forum för möte mellan forskare och praktiker runt sociala och socialmedicinska frågor. Under hela sin tillvaro har SMT präglats av en exceptionell kontinuitet vad gäller redaktörer.

Det har funnits 10 olika redaktörer under SMT:s 100 år och flera av dem har suttit under lång tid (tabell 1). Claes-Göran Westin har varit redaktör i hela 33 år, därefter kommer nuvarande redaktören Bo Haglund som hittills suttit i 17 år, följda av Erik Husmark (15 år) och Lennart Sahlin (12).

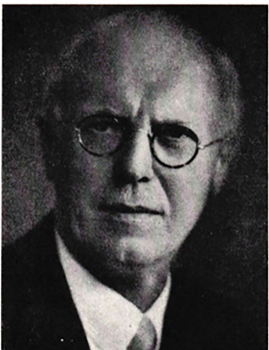
Tabell 1. Redaktörskapens längd i år

Namn	Tidsperiod	Längd i år
Carl-Bertil Lagerlöf	1924—1927	4
Waldemar Gårdlund	1928:1—9	1
Lennart Sahlin	1928:10—1940	12
Bengt Hammar	1941—1943:10	3
Ragnar Huss	1943:11—1944	1
Ragnar Ekman	1943:11—1952	9
Erik Husmark	1953—1967	15
Claes-Göran Westin	1968—2001	33
Ingvar Karlberg	2002—2007	6
Bo J A Haglund	2008—	17

Under perioden 1924 till 1944 hade man en separat ansvarig utgivare. Alla dessa hade dock, före eller efter uppdraget som ansvarig utgivare också varit redaktörer. Från och med 1945 är redaktören och ansvarig utgivaren samma person.

Ansvarig utgivare: Waldemar Gårdlund (1924–1928:8, 1943:11–1944), Lennart Sahlin (1929–1941:3), B. Hammar (1941:4–1943:10), Ragnar Ekman (1945–1952), Erik Husmark (1953–1967), Claes-Göran Westrin (1968–2002), Ingvar Karlberg (2002–2007), Bo J A Haglund (2008 –

Waldemar Gårdlund (grundare, redaktör 1928:1-9)

Charles Holger Waldemar Alfons Gårdlund, mannen som startade Socialmedicinsk tidskrift, föddes 1879 i Sveg och dog i Stockholm 1959. Efter studentexamen i Stockholm 1900 läste han vid Karolinska Institutet, och blev medicine licentiat¹ 1908 och medicine doktor 1916. Efter diverse förordnanden 1909–1912, framför allt inom gynekologi, var Gårdlund föreståndare för gynekologiska polikliniken vid Serafimerlasarettet 1912–1918 och biträdande läkare vid barnbördshuset Pro patria 1912–1928. Från 1929 innehade han en egen kirurgisk och obstetrisk privatklinik i Stockholm. Han

företog flera utländska studieresor och studerade bland annat 1915 hos Ernst Bumm i Berlin och Walter Stoeckel i Kiel. Inom läkarkåren spelade han en uppmärksam roll bland annat som styrelsemedlem i Stockholms läkareförening 1922–1924, grundare av Svenska läkarnas sjukkasse 1922 och sekreterare där till 1930. Gårdlund var också stiftare av Sveriges privatpraktiserande läkares förening 1927 och var dess ordförande från 1942. Han framträdde i fackpressen såväl som för allmänheten som engagerad skribent inom socialmedicinens område, särskilt rörande gynekologi och obstetrik. Han var pappa till Torsten Gårdlund, professor i nationalekonomi.

Carl Lagerlöf (redaktör 1924—1927)

Carl Bernhard Lagerlöf var SMT:s förste redaktör. Han föddes i Karlskrona 1865 och avled 1944 i Stockholm. Han var verksam som praktiserande läkare i Stockholm och överläkare vid centralsjukkassan där. Han tjänstgjorde även som taxerevisor i Medicinalstyrelsens apoteksbyrå. Företog många studieresor till Tyskland, Frankrike, och England. Var ledamot av svenska militärläkareföreningen och var också medlem av Gesellschaft der Ärzte i Wien. Han var ordförande i Stockholms läkarförening 1919–1924 och hade samma uppgift i Svenska läkarnas sjukkasse 1916–1928. Som läkare arbetade han framför allt med öron-näs- och halssjukdomar.

Att grundaren Gårdlund valde Lagerlöf som redaktör berodde nog på att de samarbetat i olika konstellationer sedan 1910-talet, bl.a. i Stockholmsläkarförening, Svenska läkarnas sjukkasse och Svenska läkarnas pensionskasse (och tidigare i Extra provinsialläkarnas sjuk- och begravningskasse), vanligen så att Lagerlöf varit ordförande och Gårdlund sekreterare. Den gemensamma drivkraften var att stärka de privatpraktiserande läkarnas position gentemot sjukhus- och tjänsteläkarnas.

1. Medicine licentiat var fram till 1969 inte en examen i forskarutbildningen utan motsvarar dagens läkarlegitimation. Den som avlagt medicine kandidatexamen och uppfyllde kraven för läkartjänst (bl.a. 9 månaders assistenttjänstgöring) fick en medicine licentiatexamen.

Lennart Sahlin (1928:1—1940)

Georg Lennart Sahlin, född 1891 i Stockholm, död 1948 i Hälsingborg. Han studerade vid filosofiska fakulteten i Uppsala 1909–13 och blev medicine licentiat vid Karolinska institutet 1924. Efter en första tjänst som underläkare vid Långbro sjukhus 1925 arbetade han vid flera sjukhus i Stockholmsområdet och fick slutligen tjänst som överläkare vid Sankta Maria sjukhus i Hälsingborg² 1944. Sahlin var även biträdande läkare vid polikliniken för psykiskt sjuka vid Serafi-merlasarettet och läkare vid Stockholms stads nykterhetsnämnd. Han var sekreterare i Svenska Läkaresällskapets socialmedicinska sektion 1928–41. Han utgav smärre artiklar om sinnessjuk- och alkoholistvård.

Sahlin var aktiv från unga år i Sveriges Studerandes Ungdoms Helnykterhetsförbund; SSUH. Han var idrotts- och teater- och filmintresserad och engagerade sig också för en reformation av läkarutbildningen. Han skrev manus till en läkarfilm om ett sjukhus i Stockholm ("Striden går vidare") med bland andra Viktor Sjöström under regi av Gustav Molander.

Bengt Hammar (1941—1943:10)

Karl Bengt Melker Hammar född 1899 i Simrishamn, död i en bilolycka i Danmark 1955, var redaktör för SMT åren 1941–1943. Efter studentexamen i Vänersborg studerade han vid Karolinska Institutet och blev medicine licentiat 1933. Arbetade bland annat som läkare vid gengaskliniken på Sabbatsbergs sjukhus och på Orups sanatorium innan han fick tjänst vid Sankta Maria sjukhus i Hälsingborg 1951. Har skrivit flera uppsatser i socialhygieniska och medicinska ämnen. Han var vid sin död sekreterare för Läkaresällskapets sektion för socialmedicin. Ogift.

Ragnar Huss (redaktör 1943:11—1944)

Ragnar Helmer Huss född 1897 i Skellefteå, död 1967 i Malmö, blev medicine doktor i Stockholms 1933. Han verkade som docent i hygien vid Lunds universitet 1936–1963. Han var förste stadsläkare i Malmö 1935—1965 och tilldelades professors namn 1958. Han var även aktiv folkpartist. I Malmö var han ledamot i stadsfullmäktige 1947–1948 och ordförande i stadens folkpartiavdelning 1946–1956. Han var också riksdagsledamot -- 1949–1952

2. Under åren 1912–1971 stavades stadens namn med "ä" i stället för "e".

i andra kammaren och 1953–1957 i första kammaren. Han var flitigt engagerad i hälso- och sjukvårdspolitik. I riksdagen skrev han 124 egna motioner främst om frågor kring hälso- och sjukvård, till exempel livsmedelskontroll, medicinsk forskning och fostran genom kroppsövningar.

Då Bengt Hammar slutade som redaktör och Ragnar Ekman tog vid fanns det inte längre någon medicinare i redaktionen, varför Ragnar Huss inträdde i funktionen som medicinsk redaktör under drygt ett år.

Ragnar Ekman (redaktör 1943:11—1952)

Ragnar Ekman född 1901 i Karlskrona, död 1960 i Stockholm är den ende av hittillsvarande redaktörer som inte var läkare. Efter studentexamen i Karlskrona 1920 blev han samma år redaktionssekreterare i Nordiskt Idrottslif och arbetade därefter vid en rad olika tidningar som Smålands Allehanda, Blekinge Läns Tidning, Trelleborgs Allehanda och Sunt Förnuft. År 1926 blev Ekman politisk redaktör i den närmast liberala Falu läns tidning, och 1929 politisk redaktör i Norrköpings Tidningar och 1934 chefredaktör och verkställande direktör för Örebro Dagblad. Han var

1938–1942 chefredaktör för Nya Dagligt Allehanda, de tre sista konservativa tidningar. Från 1942, då Nya Dagligt Allehanda lades ner fick han anställning vid Högerens riksorganisation. Han inträdde i SMT:s redaktion i samband med att tidskriften övertogs av Socialmedicinsk tidskrifts Aktiebolag hösten 1943. Bakom aktiebolaget stod Sveriges läkarförbund tillsammans med ett antal del-föreningar. Till sin hjälp fick han läkaren, sedermera professorn Ragnar Huss som ansvarade för de medicinska frågorna medan Ragnar Ekman tog hand om de sociala. Då Ragnar Huss lämnade SMT för arbete i Malmö 1944 blev Ragnar Ekman ensam redaktör för SMT. Då upphörde även systemet med en separat ansvarig utgivare, och från och med det året har uppgiften som redaktör varit förenad med uppdraget som ansvarig utgivare.

Erik Husmark (redaktör 1953--1967)

John Erik Husmark, född 1898 i Ova, Götene kommun, död 1968 på Lidingö. Han fick sin medicine licentiatexamen i Stockholm 1926. Han hade flera olika läkarförordnanden 1928–1934, och var extra ordinarie provinsialläkare och läkare vid Sandvikens järnverks sjukhus 1934–1950. Husmark var verkställande direktör för Sveriges läkarförbund 1950–1963, ordförande i Gestriklands läkarförening 1945–1949 och i Svenska industriläkarföreningen 1946–1950. Han var ledamot och sakkunnig i utredningen om socialförsäkring och rehabilitering (SOU 1958:17), utländska läkares efterutbildning 1955 och i

Internordiska kommittén för utredning om gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare med flera 1957. Han var stiftare och styrelseledamot i Samfundet äldre läkare 1967. Under 1960 talet var han som VD för Läkarförbundet aktiv i förhandlingarna om att föra över huvudmannaskapet för läkare från staten till landstingen. Erik Husmark var pappa till journalisten Elisabeth Husmark.

Claes-Göran Westrin (redaktör 1968—2001)

Claes Göran Anders Westrin, född 1929 i Örebro, död 2021 i Uppsala. Efter medicinstudier vid Lunds universitet blev han medicine licentiat 1956, och disputerade vid Göteborgs universitet 1970 med en avhandling om sjukskrivning för ländryggsbesvär. Han var provinsialläkare i Vindeln 1956–1960, läkare i invärtesmedicin, neurologi, psykiatri och socialmedicin 1960–1970, överläkare i psykiatri i Skövde 1971–1981, och erhöll professuren i socialmedicin vid Uppsala universitet 1983.

Westrin var ordförande i Svenska psykiatriska föreningen 1975–1979, i Socialstyrelsens vetenskapliga råd från 1981, ledamot av Svenska läkarsällskapets nämnd från 1987, Medicinska forskningsrådet från 1987 (vice ordförande 1989–1992), delegationen för social forskning 1987–1990, Vetenskapssamhället i Uppsala från 1984, styrelseledamot i Forskningsrådsnämnden från 1989 och ledamot av Vetenskapssocieteten i Uppsala från 1991. Han har författat skrifter i psykiatri och socialmedicin.

När han tillfrågades av sin handledare, mitt uppe i avhandlingsarbete, om uppdraget att bli redaktör för SMT kände han att det inte skulle falla i god jord om han sade nej. Dessutom var han litet smickrad av att ha blivit tillfrågad

som första namn efter den avgående redaktören Erik Husmark, som varit VD i Läkarförbundet

Han spelade en central roll vid utvecklingen av hälsovård och sjukvård i Skaraborg under 1970-talet. Efter pensioneringen arbetade han som ordförande i Läkarsällskapet. Medicinsk etik med utredningar om dödsbegreppet, organdonation, obduktion och dissektion var några av de utredningar där han medverkade som sakkunnig under 1980- och 1990-talen. Han engagerade sig i riksföreningen Rätten till en värdig död, grundad av professor Ingemar Hedenius i Uppsala. I princip har han hållit sig till tre medicinskt inriktade teman: samhällsperspektivet, den professionella identiteten för olika yrkesgrupper inom vård och omsorg samt etikfrågor.

Sven-Olov Isacsson skriver i samband med att Westrin lämnar redaktörskapet: ”Tidskriftens överlevnad under många magra år kan nog till stor del förklaras av redaktörens tillgång till ett stort nätverk, som utan ersättning medverkat som gästredaktörer och författare.

Ingvar Karlberg (redaktör 2002—2007)

Hans Ingvar Karlberg är född 1942 och bosatt i Göteborg. Ingvar Karlberg utbildade sig som läkare (kirurg) i Göteborg och disputerade 1980 med en avhandling om anorexi och cancer. Åren 1981–1982 var han gästprofessor vid University of Cincinnati. Mellan år 1991 och 1999 var han medicinalråd vid Socialstyrelse och mellan 1999 och 2003 professor i folkhälsovetenskap vid Nordiska hälsovårdshögskolan och 2004–2008 institutschef för Centrum för hälso- och sjukvårdsanalys i Göteborg.

Ingvar Karlberg har skrivit ett flertal böcker inom bl. sjukvårdsadministration, medicinsk etik, hälsoekonomi och folkhälsoarbete.

Bo J A Haglund (redaktör 2008—)

Bo Jan Anders Haglund är född i Falun 1945. Studerade samhällsvetenskap i Uppsala, men övergick till medicinska studier och fick sin läkarlegitimation 1973. Arbetade först som socialläkare i Malmö, senare som distriktsläkare i Skaraborgs län. Han blev specialist i allmänmedicin 1979, i socialmedicin 1988. Disputerade på en avhandling om samhällsdiagnostik och prevention 1985. Han blev docent vid Karolinska Institutet (KI) 1989 och professor i socialmedicin med särskild inriktning på hälsofrämjande arbete vid KI 1996. Hans forskning har haft fokus på hur olika former av folkhälsointerventioner kan effektiviseras.

Han är författare eller medförfattare till en rad böcker och andra publikationer inom det samhällsmedicinska området bland annat läroboken ”Samhällsmedicin - en introduktion”. Han var vetenskapligt ansvarig för den tredje globala Världshälsokonferensen i Sundsvall 1991. Haglund har haft flera internationella uppdrag, bland annat för WHO i Genève, och var director för WHO Collaborating Centre on Supportive Environments for Health vid KI. Han var en av initiativtagarna till Nordic Health Promotion Research Network, som en följd av konferensen i Sundsvall 1991. Nätverket har sedan dess haft regelbundna konferenser inom detta ämne. Den 10:e konferensen ägde rum i Halmstad 2023. Under åren 1980 - 1989 var han huvudredaktör för tidskriften Allmänmedicin och 1983--1987 svensk redaktör för den vetenskapliga tidskriften Scandinavian Journal of Primary Health Care.

År 2008 tillträdde Haglund som huvudredaktör för SMT. Haglund är verksam som professor emeritus sedan 2010. Haglund är sedan 2012 änkeman med tre vuxna barn. Engagerad körsångare. Utveckling av musikterapi för de osynliga barnen, dvs de med föräldrar i fängelse eller som lever med skyddat boende, är en hjärtefråga.